

kompleksi prijelaznih metala u katalizi

Važnost katalize:

- ➡ selektivnost
- ➡ blagi uvjeti reakcije
- ➡ štedljivost u reaktantima
- ➡ važnost stereospecifične sinteze

Učinkoviti katalizatori su:

- ➡ kvadratni kompleksi ili kompleksi s ligandima koje lako mogu otpustiti
- ➡ supstratna molekula mora biti unutar koordinacijske ljuske u položaju za reakciju
- ➡ **templatni učinak** – katalizator drži supstrat u položaju za stereospecifičnu reakciju
- ➡ Katalizator je djelotvoran ako kompleks posjeduje prazna koordinacijska mjesta!

Homogena hidrogenacija alkena

Katalizator mora ispuniti četiri očekivanja pri homogenoj hidrogenaciji:

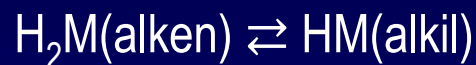
- mora koordinirati alken
- mora koordinirati vodik
- mora dopustiti vezanje vodika na alken te
- mora ukloniti hidrogenirani produkt

➔ Zeiseova sol, $\text{KPtCl}_3(\text{C}_2\text{H}_4)$ – rane godine XIX. st.

- ➔ prijenos vodika na alken mora se obaviti u dva koraka

[umetanje alkena u vezu M–H ili izmještanje vodika]

- ➔ umetanje alkena u vezu Rh–H – **nastaje alkil**

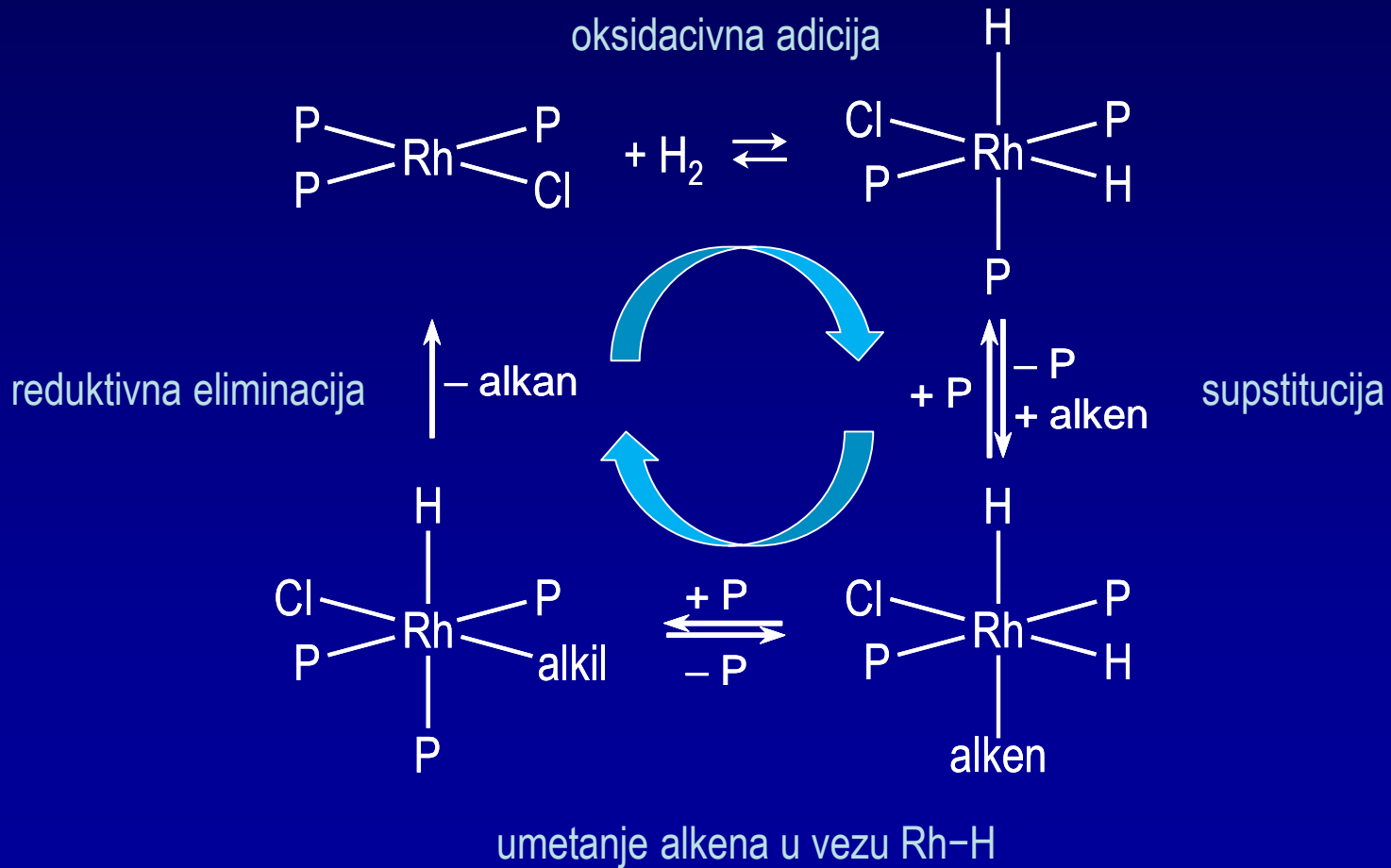

- ➔ H (hidrid) i alken u *trans* položaju – **ne nastaje alkil**

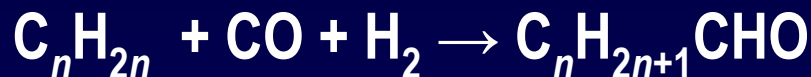

Rh(PPh₃)₃Cl

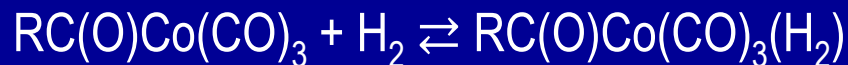
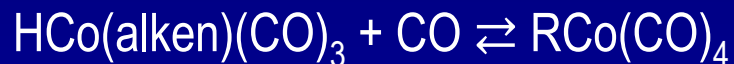
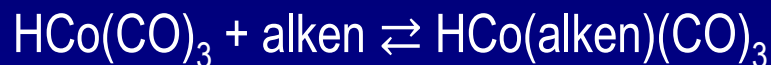
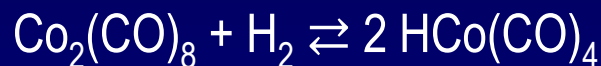
- jedan od najaktivnijih katalizatora hidrogeniranja alkena
- lako podliježe oksidativnoj adiciji
- hidrogenirajući katalizator pri ambijentalnim uvjetima

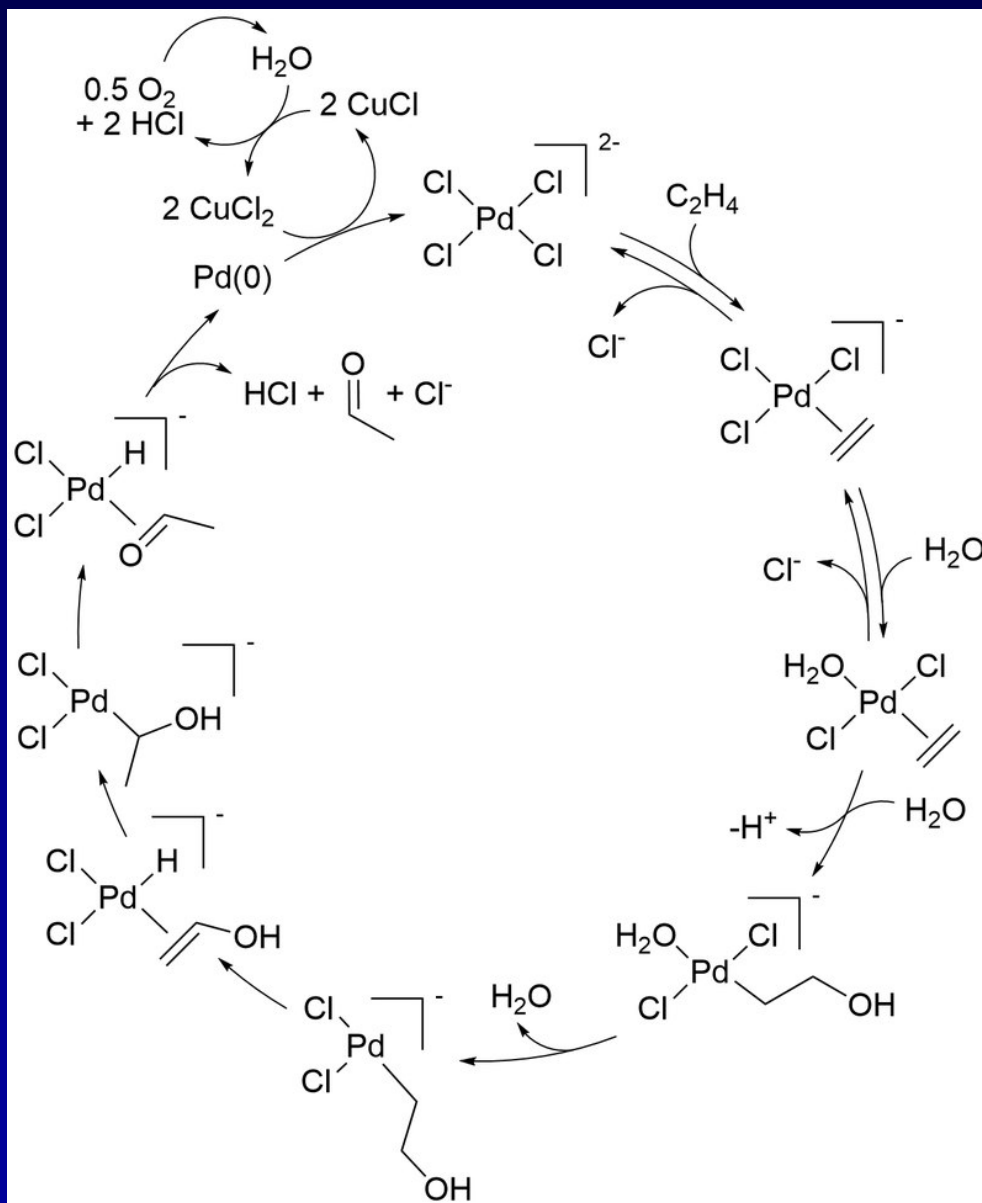
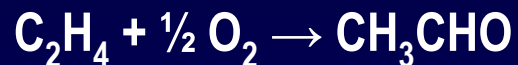
Hidroformilacijske reakcije

- ➔ katalizatori $\text{HCo}(\text{CO})_4$ ($\text{Co}_2(\text{CO})_8$), $\text{HRh}(\text{PPh}_3)_3\text{CO}$...
- ➔ kinetika prvog reda s obzirom na koncentracije katalizatora i alkena
- ➔ brzina se povećava s povećanjem tlaka H_2 , ali smanjuje s povećanjem tlaka CO

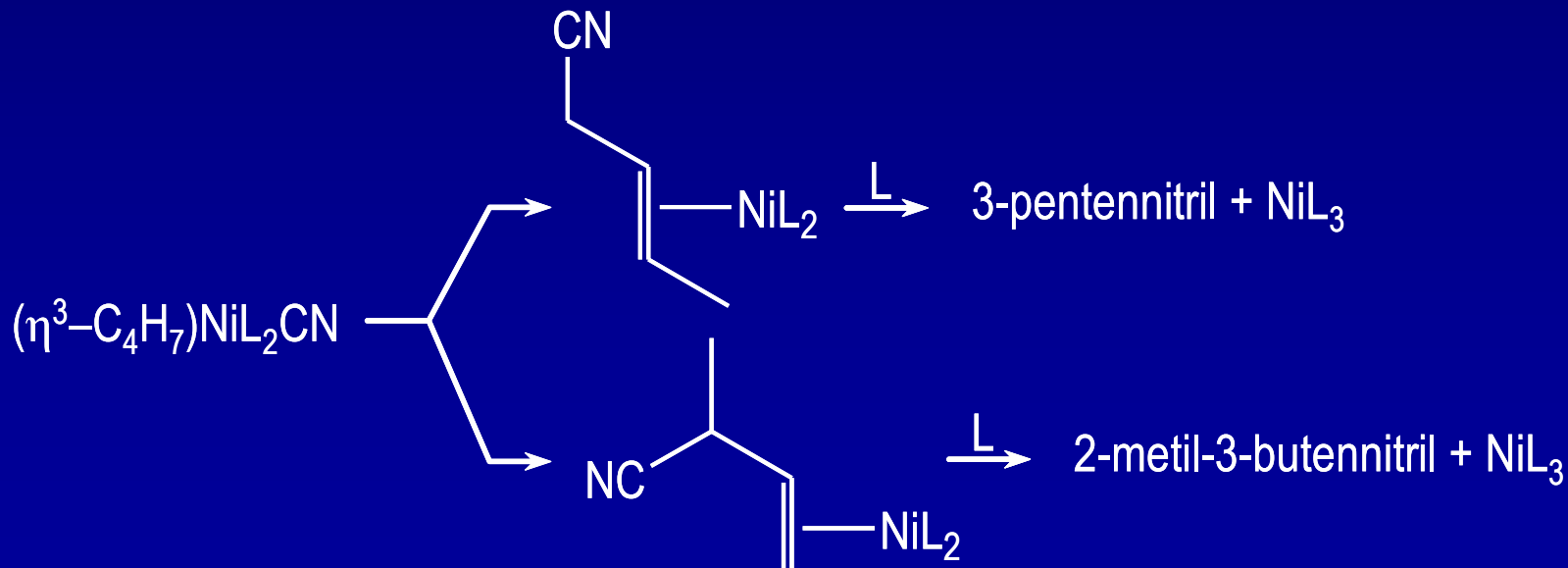
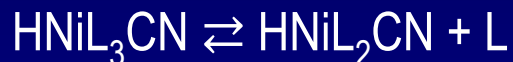
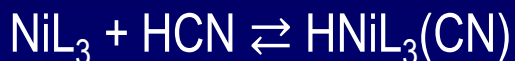
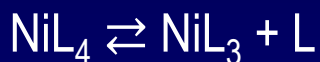
Wackerova sinteza acetaldehida

Hidrocijanacija 1,3-butadiena

Katalizator je tetraedarski niklov fosfitni kompleks, $[\text{Ni}[\text{P}(\text{OEt})_3]_4]$

Metateza olefina

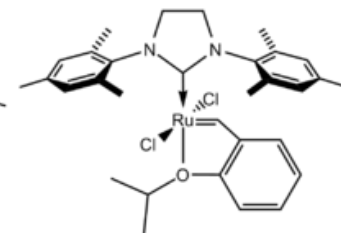
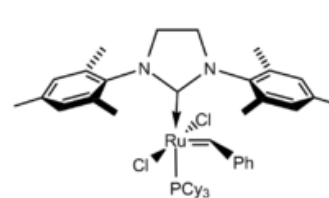
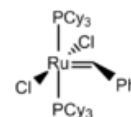
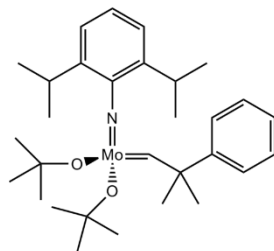
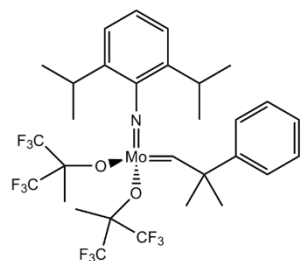
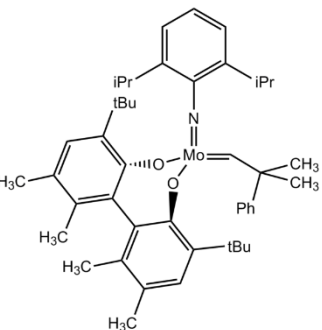
- ➡ prijenos alkilidenskih jedinki između dva alkena

- ➡ propilen se komercijalno pretvara u etilen i 2-buten
- ➡ cikloolefini – polimerizacija u pravolančane nezasićene polialkenamere

- ➡ katalizatori:

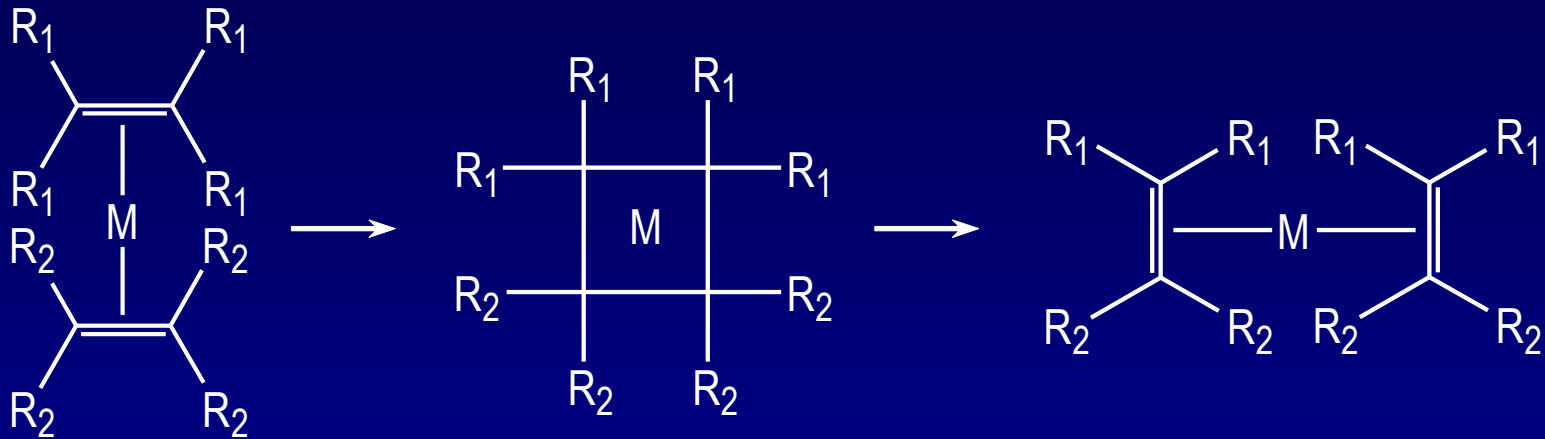
Schrockovi katalizatori

Grubbsovi katalizatori

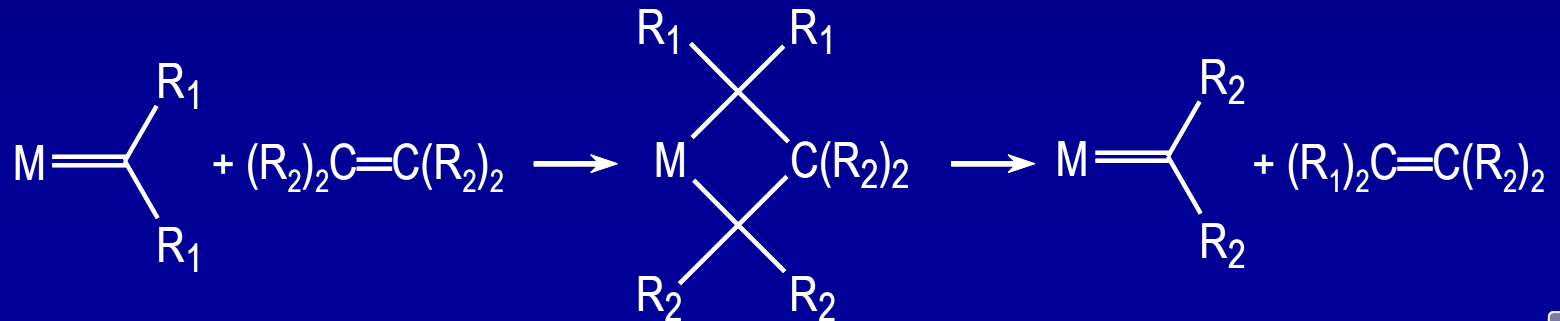

Dva moguća mehanizma:

ciklobutanski mehanizam:

metalociklobutanski ili karbenski mehanizam:

Polimerizacija alkena

Ziegler–Nattin katalizator – polimerizacija 1-alkena (α -olefina)

[Karl Ziegler i Giulio Natta – Nobelova nagrada 1963]

Produkti polimerizacije etilenskih derivata	
Alken	Polimer (primjena)
$\text{CH}_2=\text{CH}_2$	Polietilen (plastične vrećice)
$\text{CF}_2=\text{CF}_2$	Teflon (presvlake na površini metala)
$\text{CH}_2=\text{CHCl}$	PVC (nosači zvuka)
$\text{CH}_2=\text{CHCN}$	Orlon (vlakna za tepihe)
$\text{CH}_2=\text{CHPh}$	Polistiren (raznovrsni proizvodi)

- ➔ **katalizator** – smjesa halogenida prijelaznog metala i alkila metala glavne skupine
- ➔ dvije klase katalizatora razlikovanih po topljivosti

➔ **heterogeni katalizator** na nosaču [prevladavajući u industriji]

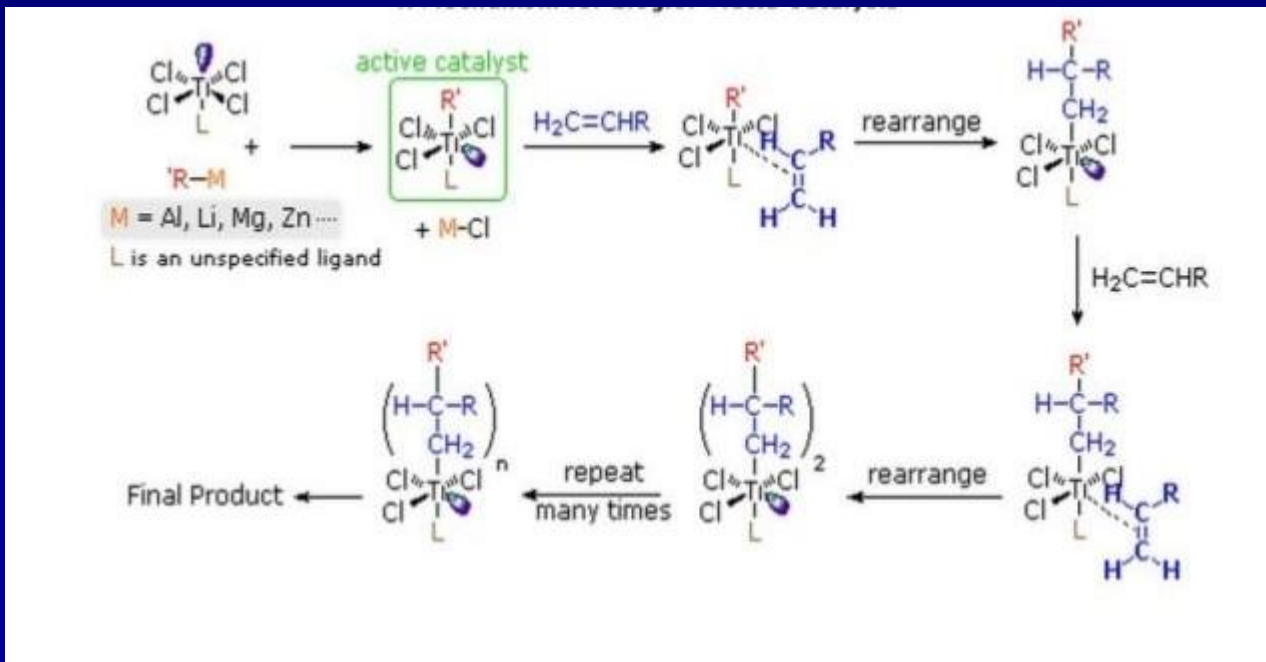
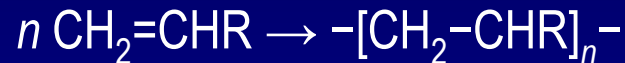
– titanijevi spojevi s organoaluminijevim spojevima kao kokatalizatorom [Al(C₂H₅)₃]

➔ **homogeni katalizatori**

– kompleksi Ti, Zr ili Hf s metilaluminoksanima kao kokatalizatorima

[metalocenski kompleksi s polidentatnim O ili N ligandima]

➔ polimerizacija etilena i alkena s vinilnom dvostrukom vezom

Karbonilacija metanola

- tvornički katalizatori: kompleksi Co i Rh
- mora biti prisutan izvor joda (jodida) – obično CH_3I , HI ili I_2
- kinetika 1. reda s obzirom na katalizator i izvor jodida
- brzina ne ovisi o parcijalnim tlakovima CO, CH_3OH i CH_3COOH
- kinetiku određuje brzina oksidacijske adicije CH_3I na $\text{Rh}(\text{CO})_2\text{I}_2^-$
- $\text{Rh}(\text{CO})_2\text{I}_2^-$ prevladavajuća je rodijeva specija prisutna u katalitičkim uvjetima

